

גיליון הורים פרשת מקץ

בפרשה מספר נושאים מרכזיים: חלומות פרעה, יוסף פותר את חלומות פרעה, יוסף המשנה המלך, שנות הרעב, המפגש בין יוסף לאחיו, אחי יוסף חוזרים לארץ כנען, החזרה למצרים עם בנימין, המפגש בין יוסף לבנימין, גביע יוסף באמתחת בנימין

- לקראת השבת וחנוכה מצורפים תשעה סיפורים (נעשה מאמץ להביא סיפורים על מנת שתהיה אפשרות לגוון ולהתאים את הסיפור לפי הצורך החינוכי במשפחה או בכיתה)
- סיפור א' – כל החלומות הולכים אחר הפתרון
 - סיפור ב' – "איש נבון וחכם..."
 - סיפור ג' – תבונה וחכמה
 - סיפור ד' – והוא נחש ונחש בו
 - סיפור ה' – הקב"ה מקדים תרופה למכה
 - סיפור ו' – מוכר ספרים או עוזר לכוומר?
 - סיפור ז' – חנה ושבעת בניה
 - סיפור ח' – החנוכה שהצילה
 - סיפור ט' – מאכלי גבינה בחנוכה

מומלץ לספר את הסיפורים עם המסר מוכן מראש ולהרחיב ולהתאים לצורך של הילדים במשפחה. שבוע טוב חנוכה שמח ושבת שלום

סיפור א' לשולחן שבת

כל החלומות הולכים אחר הפתרון פרעה ידע שכל החלומות הולכים אחר הפתרון שאומרים, ולכן קרא לחכמיו ויועציו שהם אוהבים אותו וימצאו דרך לפתור את החלום לטובה. אך אותם "הכמים", שלא יכלו לפתור לטובה, במקום לשתוק הם פירשו את החלום לרעה. בכך הם יכלו להזיק לפרעה ולארצם לפי שכל החלומות הולכים אחר הפתרון.

על "אוהבים" כיוצא באלו אומרים העולם: "טוב חכם והגם שהוא נער, מאוהב גדול שהוא כסיל ובער".

היה היה פעם חוטב עצים טוב לב, והיה לו עוזר טיפש עם מנת משכל "מינוס", שאהב אותו אהבת נפש. יום אחד כאשר חוטב העצים נרדם ביער, החליט חברו הטיפש לשמור עליו מכל דבר רע. זבוב חצוף נמשך לקול הנחירות של האיש השוכב, והחליט לשכב גם הוא למנוחת צהריים על אפו של האיש, קרוב עד כמה שניתן למקור הנחירות המקסימות.

השומר המסור הבחין ב"סכנה", ומיהר לגרש את הזבוב. הוא נופף בידיו, הזבוב עף במעגלים, אך שוב נחת על אפו של האיש. השומר הטיפש דיבר אל הזבוב ואמר לו: "האינך מתבייש להתגרות כך ברעי אוהבי? כדאי לך לומר את הוודוי, כי אם אתה לא מסתלק מעל אפו של חברי הטוב תיכף ומיד, אני הולך להרוג אותך!"

הזבוב החצוף העמיד פנים כאילו הוא לא מבין ונשאר על אפו של האיש. השומר לקח בול עץ כבד במיוחד והנחית אותו על הזבוב המסכן בפגיעה מדויקת. מעוצמת המכה הזבוב המסכן נפח את נשמתו, וכך גם חוטב העצים שתנומתו הפכה לשנת נצח.

סיפור ב' לשולחן שבת

"איש נבון וחכם..."

לאחר פתרון חלומותיו של פרעה, ממשיך יוסף ואומר לפרעה למצוא "איש נבון וחכם וישיתוהו על ארץ מצרים..... ויפקד פקידים על הארץ וחמש את ארץ מצרים בשבע שני השבע". מדוע יוסף, אחרי פתרון חלומות פרעה, ממשיך בעצות מה לעשות הלאה. בנוסף, הפתרון של החלומות לא היה כ"כ מסובך וכל אחד מההרטומים יכול היה לפתור את החלום.

משל לבן מלך שהיה חולה מאוד, והמלך ציווה להביא את כל טובי הרופאים שבממלכה. ישבו ביחד כל הרופאים וניסו למצוא תרופה, אך לא מצאו. אמנם זה לא אפשרי שכל מי שרוצה יבוא ויכנס לחדר לבן של המלך. אבל המלך התייאש ואמר: כל מי שרוצה יבוא ויכנס! כי חשב שאולי יבוא מישוה ויגיד משהו מועיל, אם זה סגולה או לחש או תרופות פרטיות. והנה רופא אחד חכם, שהיה מבין בממלכה, והיה עני, שלא כל כך היה מצליח במעשיו, והוא גם לא היה רופא מומחה. אותו רופא שמע את המחלה של בן המלך, והבין מה היא המחלה, אבל עם כל זאת לא נשאו ליבו ללכת במקום של רופאים גדולים וממומחים, וגם שיער לעצמו שלא ירשו לו להיכנס לארמון של המלך. אבל לאחר ששמע שכולם יכולים לבוא ולהיכנס לחדר של בן המלך, החליט לבוא גם הוא. בא אותו רופא למיטה של הילד, הסתכל בו מעט וראה שהוא יכול לרפא אותו במהרה על ידי

רקחת תרופה עם עשבים פשוטים, שגדלים על יד כל אגם ומקווה מים. אבל חשב לעצמו: אם אני יגיד לרופאים המומחים את זה, הם ילעגו לו ויגידו לו: טיפש אנחנו המומחים חקרנו על כל מיני תרופות יקרות מארצות אחרות, שהיו יכולים לעזור ולרפאות את הבן של המלך, ואתה תדבר שקרים כאלו! לכן חשב איך להגיד להם את זה בצורה שתהיה טובה גם בעיניהם. בא אליהם ואמר: אני בדקתי בכל כלי בינתי הדלים, ומצאתי תרופה לבן של המלך על ידי עשבים ידועים, שהם נמצאים בכל מקום. אבל צריך בשבילם איש מהיר ומבין על דרכי עשייתם ועריכתם ואופן שחיקתם, להתיכם ולצרפם בצורה יהודית כדי שהתרופה אכן תצליח ורק האיש אשר בחכמתו ירקח כמוהו ראוי הוא שיחפוץ המלך ביקרו. ויהי בהישמע דבר הרופא ההוא לפני חכמי הרופאים לבשו שמחה וענו ואמרו: דבריך נכונים! כי כל אחד מהם דמה בנפשו ובעיניו כי אותו יבחר המלך לבצע מעשה התרופה ועריכתה, על כן הסכימו כולם להצעה. המלך בחוכמתו בחר ברופא העני שזכה והפך להיות רופאו האישי של המלך.

סיפור ג' לשולחן שבת

תבונה וחכמה

עפ"י המלצת יוסף לפרעה למצוא: "..... איש נבון וחקם וישייתהו על ארץ מצרים". דוגמא לאיש נבון וחכם, מצאנו ברבי אברהם אבן עזרא. עליו מסופר, כי בתקופתו הלכו שני אנשים בדרך, לאחד היו בתרמילו שתי חלות לחם, ולשני היו בתרמילו שלוש חלות לחם. בדרך, ישבו לאכול, כשלפתע הופיע אדם שלישי, ובקש להצטרף לסעודה. ישבו שלושתם ואכלו מחמשת החלות שבידם. בסוף הסעודה, הוציאה האורח חמישה זהובים, ושילם עבור הסעודה שאכל. כאן פרצה מריבה בין שני בעלי החלות. בעל שלוש החלות, טען כי מגיעים לו שלושה זהובים, שהרי הביא שלוש חלות, ואילו לחברו מגיעים רק שני זהובים, שהרי הביא רק שתי חלות. ואילו חברו טען, שיש לחלק את הזהובים שווה בשווה, שהרי האורח אכל מן החלות שלפניו בלא שהקפיד לשים לב מאילו חלו הוא אוכל. זה טוען כך וזה טוען כך, עד שהחליטו להביא את דינם אל רבי אברהם אבן עזרא. שמע רבי אברהם את טענותיהם ברוב קשב ופסק: בעל שלוש החלות יקבל סך של ארבעה זהובים, ובעל שני החלות יקבל זהוב אחד. שמעו בעלי הדין את הפסק, ופערו פיהם בתמיהה, היתכן? הרב פסק לאחד מבעלי הדין יותר ממה שהעלה בדעתו לבקש? ראה רבי אברהם אבן עזרא את תמיהתם, והסביר: הרי מוסכם על כולם, ששלושה אנשים אכלו חמש חלות. נחלק כל חלה לשלושה חלקים, נקבל סך של חמש עשרה חלקים של חלות. נחלק את החמש עשרה חלקים של החלות לשלושה אנשים שאכלו, ונקבל סך של חמישה חלקים. יוצא אפוא שכל אחד מכם אכל סך של חמישה חלקים של חלות. לפי זה, לבעל השני חלות, היו שישה חלקים של חלות, הוא אכל חמישה חלקים, ונתן חלק אחד של חלה לאורח, ממילא יקבל זהוב אחד. ואילו לבעל השלושה חלות, היו תשעה חלקים של חלות, הוא אכל חמישה חלקים, וארבעה חלקים נתן לאורח, ממילא מגיעים לו ארבעה זהובים.

סיפור ד' לשולחן שבת

"הלווא זה אשר ישמה אדני בו והוא נחש ונחש בו..."

מובא בשם מהר"ם אלשייך שהמופקד על בית יוסף(מנשה) מוכיח את האחים שגנבו את הגביע כדי שיוסף לא יוכל נחש ולגלות את מעשיהם הרעים ומעיד שיוסף מספיק חכם ויכול לנחש גם ללא הגביע שאם לא כן, לא היה שותה בו אלא שומרו. הגביע היווה מבחן עבורם כדי לגלות את התנהגותם האמיתית.

ומעשה שהיה בשליח תלמיד חכם מארץ ישראל שהתאכסן בביתו של אדם שהיה מגדולי העיר שהגיע אליה. אותו שליח תלמיד חכם רצה לתהות על קנקנו של אותו בעל הבית ולכן החליט לבדוק האם בעל הבית מתפלל. עקב אחריו השליח כמה ימים וגילה שבעל הבית לא מתפלל בכלל. כל יום הוא קם בבוקר והולך לעבודה, ובערב חוזר אוכל והולך לישון והוא לא מתפלל. בנוסף, על הקיר בחדר של בעל הבית היה תלוי הנרתיק של הטלית ותפילין, אבל הוא לא משתמש בהם כלל. התעניין השליח עם האנשים בבית הכנסת האם אותו בעל הבית מתפלל ואמרו לו שאף אחד מבני הבית לא מתפלל אפילו ביחידות.

רצה השליח לדבר עם בעל הבית ומשפחתו כך אבל התבייש ופחד מכיוון שהיה האיש הכי עשיר בעיר. החליט השליח להוכיח אותם בדרך עקיפה ובתפילה לעזרת הקב"ה: לגביר היה גביע קטן מכסף שהיה שותה בו יין בזמן הסעודה ביחד עם הבשר והדגים, והגביע היה יקר לגביר.

בגלל שהגביע היה ממש יקר לו, הוא לא הסכים לאף אחד לגעת בגביע ובסיום הסעודה היה לוקח אותו ומחביא אותו. בלילה האחרון שהיה השליח אצל העשיר, אכלו העשיר והשליח ארוחת ערב גדולה ומכובדת לכבוד השליח. אחרי הארוחה העשיר היה עסוק בעניינים של עבודתו, והגביע היה מונח על השולחן. לקח השליח את הגביע והחביא אותו אצלו. העשיר שהיה עסוק שכח מהגביע ולא שם לב שהוא נעלם. כשהלכו כולם לישון הלך השליח לחדר של העשיר ושם את הגביע בתוך הנרתיק של הטלית והתפילין וחזר לחדרו לישון.

למחרת בירך את בעל הבית והשליח יצא לשליחותו.

כשחזר העשיר בערב, רצה לאכול ארוחת ערב ולשתות יין בגביע, אבל... הגביע נעלם! חיפשו כל בני הבית את הגביע אך לא מצאו. כעבור כמה זמן שוב חזר אותו שליח לעיר והתאכסן בבית של אותו עשיר. כשישבו לאכול אמר לו העשיר שמאז שהלך הוא כבר לא שותה בגביע הזה כי הוא נעלם.

ביקש העשיר מהשליח התלמיד חכם שיעשה חרם על מי שגנב את הגביע. אמר לו השליח מחר בבוקר כשאתפלל ואהיה עם טלית ותפילין אני בעז"ה יעשה את החרם.

למחרת ביקש השליח מהעשיר שילבש גם טלית ויניח תפילין לפני שיתחילו את התפילה, ואמר לו כך כדי שלא יתבייש. פתח העשיר את הנרתיק וגילה את הגביע. אמר לו השליח: כל זה היה תחבולה מצדי. אני החבאתי לך את הגביע בתוך הנרתיק, כי כשבאתי אליך בפעם הראשונה ראיתי שלא הנחת תפילין וטלית בגלל השכמתך המוקדמת לעבודה וכבר קהתה נשמתך ונתרחקת מאביך ומה נשאר בידך? רק תפילה בשבת?

התבייש העשיר על התוכחה הנסתרת של השליח ונפל על רגליו וקיבל על עצמו שלא לילך בלי תפילה ואפילו כל עסקי העולם מחכים לו

סיפור ה' לשולחן שבת

הקב"ה מקדים תרופה למכה

וַיִּטֵּב הַדָּבָר בְּעֵינֵי פְרָעָה וּבְעֵינֵי פֶלַעְצְדָּיו. וַיֹּאמֶר פְּרָעָה אֶל עֶבְדָּיו: "הֲנִמְצָא כֶּזֶה אִישׁ אֲשֶׁר רוּחַ אֱלֹהִים בּוֹ?!"
מאז ומעולם חכמי ישראל היו מומחים בפתרון חלומות, ובעזרת חכמתם וסייעתא דשמיא הצילו את עם ישראל לא פעם, מגזרות קשות ורעות.

בתקופת האינקוויזיציה הארורה, כמרים רשעים ביקשו לקדש מלחמה ביהודים העקשנים, אשר הוכיחו בנהרות של דם כי אמונתם חזקה ואין הם מוכנים להחליפה בעד שום הון שבעולם.

בעת ההיא, המלך אלפונסו משל על ספרד שהיתה מרכז העולם הנוצרי, אך בניגוד לקודמיו, הוא היה טוב ליהודים. יום אחד קם המלך נסער וזועף מתוך חלום בלהות. הוא ביקש ממשרתיו להזעיק בדחיפות את סגל היועצים, את המשנה למלך דון פידרו ואת טומאש, החכם מכל אדם בארמונו.

בתוך זמן קצר ישבו כולם סביב למיטתו של המלך אלפונסו. המלך התחיל לספר להם חלום שחלם וחזר על עצמו כמה פעמים בלילה: "בחלומי הריני רועה צאן על עדר בן מאות כבשים לבנים ויפים. אני מטפל בהם בחמלה וברחמים, לוקח אותם אל מרעה משובח, משקה אותם מים זכים מהבאר ושומר עליהם בשבע עיניים. לפתע עדת זאבים התקרבה במהירות לאזור המרעה. פניהם היו רעות, פיותיהם הפעורים חשפו ניבים מפחידים ועיני הזאבים היו מרושעות, חורשות רע.

אך הזאבים לא פנו אל הצאן. הם ניגשו אלי, הרועה, ואמרו בתקיפות: "אדוני הרועה, הכבשים הללו שאתה משגיח עליהן, רעות וחצופות. הן פשעו ועשו מעשה חמור מאוד. אם אתה הרועה תעניש אותן כהוגן - מוטב, אך אם לא - אנו נעניש אותן ונטרוף את כולן". לא ידעתי איזו עבירה עשו הכבשים שלי, אך מתוך פחד השבתי לזאבים: "כדברכם, אני אעניש את הצאן ואהרוג את כולם". הזאבים האמינו להבטחתי והלכו משם, אך אז התחלתי לחשוב: "מה אעשה עתה?! איך אוכל להשמיד את הצאן אשר עלי לשומרו?! אך אם אמרה את פי הזאבים, ולא אקיים את הבטחתי, מה יהיה אתי?"

תוך כדי התלבטות, הגיע לפתע גור אריות שוחר צדק ונהם בקול דברי שבח על הצאן, שלא יתכן שעשו רע, וגינה את הזאבים הרעים. דבריו היו כה נכונים וצודקים, עד שאני האמנתי לו. כבר לא פחדתי מהזאבים הרעים ולצאן היתה הרווחה.

לאחר ימים אחדים הגיחו לפתע הזאבים הרעים, נטלו כמה טלאים מן העדר, ונעלמו משם עם טרפם האומלל בפיהם". המלך הסביר שהבין שמהו רע עומד לקרות ולכן זימן את היועצים החכמים, וביקש מכולם להציע פתרונות לחלום כדי שיוכל לקדם את פני הרעה.

היועצים ניסו להפעיל את גלגלי המוח החלודים במציאת פתרון הולם, אך מכיוון שלא עברו 'קורס על בסיס' בפתרון חלומות, הם השיבו למלך במבוכה: "אדוננו המלך, ירום הודו, דבר גדול דרשת מאתנו. אין כיום מי שבקי בחכמת פתרון החלומות. אין לנו ברירה אלא להמתין ולראות כיצד ייפול דבר".

המלך חרד מפני הבאות ואמר בכעס: "מה בצע לי ביועצים וחכמים מדופלמים, אם אין לי תועלת מהם ביום פקודה... איך אוכל לאכול או לישון אם איני יודע מה פתרון החלום?!"

המלך יצא עם טומאש, ראש החכמים, אל הגן המקיף את הארמון, כדי להרגיע מעט את נפשו בטיול. תוך כדי הטיול בגן ניגש אחד משומרי הארמון אל המלך בקידה והודיעו כי רבי אברהם בנבנישתי היהודי מבקש לראות את המלך בדחיפות. המלך בהתחלה רצה לדחות אותו, אך לפתע התעשת ואמר: "איך לא עלה על דעתנו לשאול את היהודים? הרי הם חכמים ואין כמותם בפתרון חלומות... יבוא אברהם היהודי".

רבי אברהם בנבנישתי היה היהודי המקורב ביותר אל המלך, והגיע עתה כדי לדבר על לב המלך ולהתחנן על עמו בעקבות צרה חדשה שהתרגשה עליהם.

המלך קיבל את רבי אברהם בחביבות ואמר לו: "שלום עליך רבי אברהם. חלמתי חלום ופותר אין אותו. אני אתאר לפניך את סיפור החלום, ואתה ברוחך הגדולה ובסייעתא דשמיא תפתור אותו אל נכון".

רבי אברהם רצה לסרב בנימוס, אך המלך לא נתן לו את האפשרות להשחיל אפילו מילה אחת ופתח מיד בסיפור החלום שמטריד אותו בלי להחסיר אפילו פרט אחד. המלך ציפה לפתרון והזהיר את רבי אברהם שאם לא יאמר לו פתרון מניח את הדעת - ענוש ייענש. רבי אברהם בנבנישתי הגיע למלך בגלל עניין של פיקוח נפש הרובץ על כל יהודי הממלכה, ועכשיו המלך לא מוכן לשמוע כלום חוץ מפתרון חלומי...

קודם לכן נערכה תהלוכה של אנשי הדת הנוצרית. התהלוכה עברה לאיטה וההמונים הנבערים הריעו בשמחה. התהלוכה עברה גם ברחוב היהודים, אבל שם נעצרה בהפתעה. עיני הכמרים כולם הופנו אל אחד החלונות שנסגר במהירות. אבן נשלחה משם ופגעה בפסל מפואר שהיה ביד הבישוף הראשי. משהו ביקש לפגוע ב'קדושת' המעמד.

התהלוכה נעצרה, והכמרים ביקשו מי הוא היהודי שביקש לחלל את ה'קודש' ולפגוע בקדושת המעמד. היה ברור להם שזהו יהודי ארור, וביקשו לדעת מיהו זה ואיזה הוא, כדי למצות אתו את הדין. משליך האבן היה מתוחכם. המוני הנוצרים הגיחו מכל עבר בכדי ללכודו ולעשות בו שפטים, אך הוא נעלם. ראשי הנוצרים הסיתו את ההמונים הנבערים לנקום ביהודים, אך התאפקו מלערוך פוגרומים לפני שייגשו אל המלך ויבקשו ממנו רשות לערוך פרעות ביהודי המדינה אשר נציג מטעמם חילל את הקודש. היהודים המפוחדים שלחו את רבי אברהם בנבנישתי אל המלך כדי לדבר אל לבו לפני בואה של משלחת המקטרגים הנוצריים. רבי אברהם הספיק להגיע אל המלך לפני שהגיעה משלחת הכמרים, ורצה להשתדל ולהתחנן על אחיו היהודים, אך המלך החל לספר לו את החלום ודרש ממנו פתרון.

רבי אברהם קישר בחכמתו את דבר החלום עם העניין שלשמו הגיע אל המלך, ולחש לו סיפור דברים מה עתיד להתרחש בממלכה עפ"י החלום... המלך הקשיב בעניין ולבסוף אמר: "הדברים אכן נשמעים ומתקבלים על הדעת, אך דע לך - אם פתרון החלום יתקיים - כבד אכבדך מאוד, אולם אם לא, ענוש תיענש על פגיעה במלכות".

שעה קלה לאחר מכן הופיעו אצל המלך נכבדי הכמרים אשר תיארו בזעם את חוצפתם של יהודי המדינה: "במקום שיאמרו תודה על טוב לבם של הנוצרים אשר נותנים להם לדור בשקט, מעזים הם פנים בכל היקר לנו. עליך להעניש את היהודים הארורים בכל חומרת הדין ואם לא - נעניש אותם בעצמנו!"

"יפה", לחש המלך באוזני טומאש, "חלקו הראשון של פתרון החלום שהציע הרב מתקיים - אני הרועה, היהודים הם הצאן ומשלחת הכמרים הם הזאבים הרעים שרוצים שאעניש קשות את היהודים, ואם לא - יעשו זאת הם. לא ייאמן! החלום מתגשם בדיוק כמו שאמר הרב... הפתרון הולך ומתקרב לאמת".

המלך שאל את הכמרים הנכבדים: "האם אתם בטוחים במאת האחוזים שהיהודים זרקו אבן על הפסל?" "בטוחים, ויש עדים לדבר", ענו הכמרים. חרה להם על המלך על שאינו קנאי מספיק על חילול הקודש ומתעכב בבירורים במקום לתת אישור לפוגרום ולגרש את כל היהודים מארצו.

המלך התלבט וביקש מהם להמתין לתשובה בחדר ההמתנה המלכותי. באותו רגע נכנס לחדר המלך בנו הנסיך. המלך וטומאש הביטו בו המומים. הנסיך הצעיר שמעולם לא התערב בענייני המלוכה, ביקש הפעם מהאב הסברים אודות סיעת הכמרים הממתינה בחוץ במתח רב.

המלך אמר לנסיך את טענת הכמרים, ולמשמע הדברים נזעק ואמר: "וכי יש במחשבתך להשיב להם בחיוב?! היהודים הם נתינים נאמנים וישרי דרך... מדוע אמרת לכמרים להמתין, במקום לשלוח אותם לכל הרוחות?! הרי ברור שהם שונאים את היהודים שנאת חנם וחורשים עליהם רע, אין להם הוכחה ברורה שיהודי זרק את האבן, וגם אם כן, האם בגלל יהודי אחד תעניש את כולם? לא יקום ולא יהיה! הרי אתה מלך של חסד יושר ואמת, וכי לא מספיק מה שסבלו היהודים עד עתה?!"

המלך וטומאש הקשיבו לדברי הנסיך וחיוך השתפך על פניהם. הנה מתקיים המשך הפתרון שהציע החכם היהודי - גור האריות שבא להציל את הכבשים בטענות של צדק ואמת הוא הנסיך, בן המלך.

הנסיך ביקש מאביו סיעה של שוטרים וחוקרים, והוא בעצמו ינהל חקירה מי הוא זה שביזה את הקודש, ורק הוא ייענש. המלך הסכים והשיב לחבורת הכמרים שברצונו לבדוק את הדברים ולהעניש רק את החוטאים, והכמרים יצאו מהארמון מאוכזבים.

הנסיך פתח בחקירה ועד מהרה התברר שאחד מהכמרים שכנע ילד נוצרי להכנס לאחד מבתי היהודים ולהשליך משם אבן על הפסל. הוא שילם לו פרוטה שחוקה והבטיח לו עולם הזה ועולם הבא וכל טוב נצח סלע, וברכה והצלחה בכל מעשה ידיו, עבור המלאכה הקלה.

המלך שמח במסקנת החקירה ופרסם את הדברים בציבור, תוך כדי שהוא מזהיר את העם לבל יפגעו בנתיניו היהודים אשר הוכח שהם חפים מפשע. לחבורת הכמרים הייתה מבוכה וביזיון והם כעסו וקצפו.

כאשר הרב פתר למלך את החלום, רצה המלך לדעת גם מה פתרון סופו של החלום בו הזאבים חוזרים ולוקחים כמה כבשים בפיהם, אך הרב התחמק מלהסביר את פשר הדבר.

כשבאו היהודים להודות למלך על שעשה עמם צדק ולא נתן להמונים לערוך בהם פרעות, הם סיפרו לו שלא יצאו נקיים לגמרי מהעלילה המרושעת. קבוצת חמומי מח שהסיתו אותם הכמרים, לא צייתו להוראת המלך ופגעו קשות בארבעה יהודים תמימים שהלכו לתומם.

"אכן נודע פתרון החלום בשלמותו", התרגש המלך, "סיעת הזאבים לא ויתרה, ונטלה ארבעה כבשים מן העדר". אחר הדברים האלה גידל המלך אלפונסו את רבי אברהם בנבנישתי, החכם היהודי, ושם אותו מעל כל השרים. ליהודים היתה רווחה בזכותו במשך שנים רבות.

סיפור ו' לשולחן שבת/לחנוכה

מוכר ספרים או עוזר לכומר ?

למדנו במסכת שבת (כא.) כשנכנסו היוונים להיכל, טימאו את כל השמנים שבהיכל. וכשגברה מלכות בית חשמונאי ונצחום, בדקו ולא מצאו אלא פך אחד של שמן שהיה מונח בחותמו של כהן גדול. אותו פך שמן מסמל את נקודת הטהרה הפנימית של היהודי ועלינו להקפיד לשמור עליה מדעות מקולקלות. לעירו של הגאון רבי חיים לייב מישקובסקי זצ"ל, אב"ד סטאוויסק שבפולין, בא סוחר שמכר תשישי קדושה: מזוזות, ציציות וסידורים. הוא הניח את סחורתו על השולחן שבבית הכנסת כדי להציגה לפני המתפללים. ניגש הרב אל השולחן, ומבטו נתקל בחבילה של ספרים שכתבו המשכילים. מיד קיים הרב "ובערת הרע מקרבך", לקח את הספרים והשליכם אל התנור הבווער. כעס הסוחר: "הרב גרם לי הפסד מרובה, איך אוכל לפרנס את בני ביתי מן הפרוטות המועטות שאני מרוויח ממכירת מזוזות או חבילה של ציציות? עיקר פרנסתי מן הספרים האלה, שאינם ספרים כה גרועים. אלו ספרים שכתבו אותם יהודים". ענה לו הרב: "בשביל הספרים השרופים אשלם לך מכיסי, אולם במה שנוגע לפרנסתך, אין אדם רשאי לעשות מסחר בספרי מינות, ועליך להפיש מקור אחר לפרנסתך". הסוחר רטן על שהרב מפריע לו להרוויח את לחמו, והרב הבטיח לו כי ישתדל לעזור לו למצוא פרנסה אחרת. למחרת, אחרי תפילת שחרית, ניגש הסוחר בפנים נפולות אל הרב כדי להזכירו לקיים את הבטחתו. הרב השיבו כי ביקש מהשמש להזמין אל ביתו את הכומר, והוא מקווה שיוכל להשיג לו בעזרתו משרה הגונה. הסוחר התעניין לדעת כיצד יוכל להיושע על ידי הכומר. "פשוט מאוד", ענה הרב: "לפני כשבוע סיפר לי הכומר כי הגוי שהיה מצלצל בכל יום בבוקר בבית התפילה שלו מת, ואני רוצה לבקשו לתת לך את המשרה הזאת כדי שתוכל להתפרנס בכבוד". הזדעזע הסוחר: "האם חושב הרב כי לעת זקנתי אהיה סגן לכומר לעבודה זרה?" השיב לו הרב: "חשוב בעצמך, לצלצל בשביל לעורר את הגויים משנתם ללכת לבית אידם אתה מהסס אבל למכור ספרי מינות לילדי ישראל בטענה שאינם כה גרועים, אתה מסכים...?! הלא בסופו של דבר עלולים ספרים אלה לעורר את יצרם הרע וילכו בעצמם לעבוד עבודה זרה.

סיפור ז' לשולחן שבת/לחנוכה

חנה ושבעת בניה

הימים ימי גזירות אנטיוכוס. לימוד התורה וקיום המצוות נאסרו בגזירת המלך; חיילי אנטיוכוס הסתובבו בחוצות העיר כדי ללכוד "עבריינים" המפירים את הצו המלכותי. הסוחרים התכופים העלו פרי: חנה, אם לשבעה בנים ששמרה במסתור על מצוות התורה, נלכדה והובאה לפני המלך אנטיוכוס יחד עם שבעת בניה. "אם חפץ בחיים אתה, השתחוה לפסל שלפניך!" ציווה המלך על הבן הבכור. "לעולם לא אעשה זאת, שכן כתוב בתורה: "אנוכי ה' אלוקיך!" לא אבגוד בדת האלוקים, גם אם תקח את חיי". "אכן, כך אעשה!" קרא המלך בזעם, והורה לחייליו לענות את הבן הגיבור לעיני אחיו ואמו. בזה אחר זה הובאו הבנים אל המלך. הם הפגינו גבורת-נפש וסירבו להשתחוות לעבודת האלילים, גם כאשר הקלגסים עינו אותם למוות. נותר רק בן אחד, ילד קטן ויפה עינים, שעמד ליד אמו והסתכל בנעשה בעיניים נפחדות. "אם גם ילד זה לא ישמע בקולי" חשב אנטיוכוס לעצמו, "אהיה ללעג ולקלס בעיני כל!" "ילדון נחמד, אם תקשיב בקולי ותשתחוה לפסל, אתן לך עושר וכל טוב; כשתגדל, אמנה אותך למשנה למלך... אם תתנהג בטיפשות, כאחייך, אהרוג אותך בעיניים אכזריים..." "מלך גאוותן!" הזדקף הילד והכריז. "כיצד תוכל להבטיח לי גדולות ונצורות? הלא אתה בשר ודם, ואינך יודע אפילו מה יתרחש מחר!" המלך לא רצה להתבזות לעיני עבדיו ולחש באוזנו של הילד: "אשליך את הטבעת שלי לארץ, ואתה תתכופף ותרים אותה. כך יחשבו כולם שהשתחוית לפסל." "חבל עליך, קיסר" השיב לו הילד בקול תקיף. "אם אתה חס על כבודך שלך כך, ודאי שאני אחוס על כבודו של בורא העולם ולא אציית לדבריך." בערה חמת המלך והורה להוציא אותו להורג לאלתר. חנה ביקשה להיפרד ממנו בטרם יוצא להורג, נישקה אותו ואמרה: "בניי, לכו לאברהם אביכם ואמרו לו: אתה עקדת מזבח אחד, ואני עקדתי שבעה מזבחות." לאחר-מכן, עלתה אל הגג וקפצה ממנו אל מותה. יצאה בת קול מן השמים ואמרה: "אם הבנים שמחה."

סיפור ח' לשולחן שבת/לחנוכה

החנוכה שהצילה מושקה החסיד, היה סוחר יערות ממולח. לפני כל עסקה ענקית, היה ממחר לבית הרבי מליובאוויטש לבקש ברכה להצלחה. וזה עבד! כל ברכה הביאה איתה הצלחה נוספת. פעם אחת כשהגיע אל הרבי מליובאוויטש כדי לבקש את ברכתו. והנה, הפעם ציוה עליו הרבי כי יקח עמו את החנוכה. "את החנוכה?" נדהם האיש. הוא התפלא ושאל את הרבי: "אבל בחנוכה אני יושב בביתי. כל העבודה היא עד הגשם הראשון כי עצים רטובים אינם סחורה..." הרבי לא חזר בו: "קח עמך את החנוכה!" המסחר באותה שנה התארך והנה בדיוק בסוף חודש כסלו קיבל הצעה על יער ענק מהפריץ המקומי. זו היתה הצעה חלומית שהוא לא יכול לסרב לה והסתבר שבאותו איזור לא ירד עדין גשם והעיסקה יצאה לפועל. מושקה לן בבקתה שהקים לו, ומידי יום פיקח על העבודה. אמצע הלילה, רוחות ערות מנשבות. הוא שומע את הסערה וחרדה לא מוכרת נכנסת לליבו. מעולם לא פחד. מה קרה לו? עמד והקשיב, ושמע צעדים מתקרבים. הוא התקרב אל הדלת, אבל מישהו הקדים אותו. מצא את עצמו מול דלת נפרצת ואקדחים שלופים למולו. "הבא את הכסף, אחרת נהרוג אותך כאן!" דרשו הפורצים. הוא התבונן בהם, ואת מי ראה? את פועליו המוכרים. איוון, ויאצ'ק שכבר במשך שנים עבדו איתו יד ביד. את הכסף הביא להם מיד. וכי יכול היה להתנגד?! אבל אז הם לא התכוונו להסתלק. אלא כיוונו שוב את הרובה כלפיו. "מה? וכי חושב אתה שניתן לך להתחמק?" הרי תרוץ למשטרה להסגירנו... "לא ולא! כאן תהא קבורתך!"

צחוקם המרושע הפיל עליו מורא. והנה נזכר ברבי. הרי היה אצל הרבי לפני המסע הזה, איפה הברכה שלו?? ופתאום נזכר!! "חנוכה היום! הגיע חנוכה ואני לא זכרתי. לא הדלקתי נר חנוכה. לא שמתי לב שכבר כ"ה בכסלו." אוהו! בכה והתיפח. הוא ביקש מהרוצחים טובה קטנה. משאלה אחרונה. "מה רצונך?" שאלוהו עובדיו לשעבר. "רצוני להדליק נר של חנוכה." השודדים המרושעים איפשרו למושקה להדליק את החנוכה שלקח בברכת הרב. ברעד ובחיל הדליק מושקה את החנוכה, נזכר בדברי הרבי ודמעות נקו בעיניו. בתוך הסערה הגדולה ורעש הרוח הנושבת שמע מושקה רעשים קלים ולא ברורים ולאחר עוד רגע קט נשמע קול רעש גדול של פרסות סוסים זוהרים. בפתח הביקתה הופיעו הפריץ ומלוויו. זו היתה הפתעה גמורה לשודדים. התבונן הפריץ מולו, וראה את המצב לאשורו. שני רוצחים עם אקדחים שלופים ומולם מושקה היהודי שאותו העריך על ישרותו ופועלו. מיד זינקו שומרי הפריץ על השודדים וכפתו אותם. "מושקה!!" קרא הפריץ כשהוא מתרגש. "לולא החנוכה שלך לא הייתי רואה אותך! לא הייתי יכול לעזור לך!!" "איך זה שהגעתי לכאן? התפלא הפריץ. איזה צרוף נסיבות מרתק. הטבעת היקרה שלי אבדה לי במהלך הציד היום. וחזרתי באמצע הלילה לחפש אותה כאן." מושקה, החנוכה הצילה אותך!!" זו זכות הרבי שלי. בכה מושקה בהתרגשות.

סיפור ט' לשולחן שבת/לחנוכה

מאכלי גבינה בחנוכה על העיר בתול, אשר ביהודה, הוטל מצור אכזרי בפיקוד המצביא הסורי הולופרנש. מפקד סורי זה היה ידוע לשמצה באכזריותו. כשהצליח לכבוש עיר, לא ידע רחמים ולא חמל על נער או זקן, אשה וטף. אין פלא, איפוא, כי היהודים הנצורים בבתול לחמו כאריות והדפו את כל התקפותיו. כשנתקל הולופרנש בהתנגדות היהודית העזה, הוא החליט להאריך את המצור עד שהעיר תפול לידיו בלי קרב, אחרי שהרעב והצמא יתנו בה את אותותיהם. מתברר כי חשבונו של הולופרנש היה מבוסס למדי, ותוך זמן קצר אזלו המים בעיר, עד שהלוחמים בקושי יכלו לעמוד על רגליהם. בכיכר השוק של בתול התאסף המון גדול, ודרש בקולי-קולות ממנהיגי העיר – ועוזיהו, בראשם – לפתוח במשא ומתן עם הולופרנש לבירור תנאי הכניעה.

עוזיהו והזקנים בקושי יכלו לעמוד בהפצרותיהם של הלוחמים המיואשים, מוכי הצמא. "אנו תנו לנו עוד חמישה ימים" קרא עוזיהו. "חמישה ימים ולא יותר. הבה נקווה כי בורא העולם, אשר בידו נפש כל חי, לא יסגירנו לידי האויב האכזר הזה. רק חמישה ימים! אם אז לא תבוא הישועה, אזי נסגיר את עצמנו בידי האויב."

ההמון התפזר אט-אט, ובכיוון נותרה רק אשה אחת, שקועה בהרהורים. היא ניגשה אל עוזיהו וזקני העיר ואמרה להם: "מדוע אתם מנסים את האלוקים? אם הינכם מאמינים כי הוא יכול להושיע אותנו, מדוע תגבילו את אמונתכם זו לימים ספורים? האינכם יודעים, שלהיכנע בידי הולופרנש, גרוע יותר מן המוות עצמו?"

שמה של האשה היה יהודית. היא היתה בתו של יוחנן כהן גדול, שהתאלמנה מספר שנים קודם לכן ממנשה בעלה. מאז היא בילתה את ימיה בתפילה לאלוקים ובמעשי טוב וחסד. כולם הכירו אותה בזכות צדקנותה, צניעותה ויופיה המיוחד.

"צדקת, בתי" נאנח עוזיהו, "אך אנו זקוקים לנס אמיתי. רק גשם שוטף שימלא את הבארות, יוכל להציל אותנו מהגורל האכזרי. התפללי עלינו, יהודית."

"על כולנו להתפלל" השיבה יהודית קצרות. "גיבשתי תכנית מסויימת, אולי יעזור האלוקים וישלח ישועה על ידי. אני רוצה לצאת להולופרנש יחד עם שפחתי."

"על מה את מדברת! קרא עוזיהו בחרדה. "את רוצה לסכן את חיך ואת כבודך?"

"בורא העולם כבר שלח ישועה לישראל על-ידי יעל אשת חבר הקיני, ומסר את סיסרא בידי אשה. הוא יכול לשלוח ישועה גם על ידי."

כשראה עוזיהו שלא יוכל להניא אותה מביצוע תכניתה המסוכנת, הוא העניק לה את ברכתו.

מספר שעות לאחר-מכן יצאה יהודית את שער העיר, בדרכה אל הולופרנש. היא היתה מקושטת במיטב בגדיה, אותם לא לבשה מאז מות מנשה בעלה. צעיף ארוך כיסה את פניה היפות והיא הלכה בצעדים מאוששים, כשלידה הולכת אמתה הנאמנה שנשאה על ראשה סל שהכיל לחם, גנינה וכמה בקבוקי יין.

השמש כבר הסתתרה מאחורי ההרים כשיהודית ואמתה חמקו מהעיר. הן התקרבו אל מחנה הסורים כששפתותיהן לוחשות תפילה. סמוך למחנה הן נעצרו על-ידי החיילים הסורים. "יש לנו ידיעה חשובה עבור הולופרנש" השיבה יהודית בקול תקיף. "קחו אותנו אליו תיכף ומיד."

היא הוכנסה לאוהל הולופרנש, שישב בחברת קציניו ושתה לחיי הנצחון הקרוב. "מי את ומה מעשיך כאן?" – שאל אותה המצביא. "אני מהעיר בתול, העיר שאתה צר עליה" – השיבה יהודית – "החיים בעיר נמאסו עלי. שמעתי על מעשי גבורתך, ורציתי להכיר אותך מקרוב כדי שתתן לי את חיי לשלל."

"בקשר לעיר הנצורה – המשיכה יהודית – הרי שם המצב קשה מאוד. האנשים רעבים וצמאים, אולם הם עדיין לא איבדו את בטחונם בבורא העולם. כל זמן שהם יתמידו באמונתם זו, לא תוכל לכבוש את העיר; אולם הם לא יחזיקו מעמד זמן רב מדי. דברי האוכל הכשרים כבר נאכלו ועוד מעט יאלצו התושבים לאכול בהמות טמאות וכל מיני שרצים, אז תבער בהם חמת האלוקים והוא ימסור את העיר בידך."

הולופרנש היה מוקסם מהפגישה הבלתי צפויה עם אשה יפה ועדינה זו. יהודית המשיכה וסיפרה לו שתבוא בכל ערב לעדכן אותו על מצב העיר.

"אם אכן את דוברת אמת, ואם תעזרי לי לכבוש את העיר, אשא אותך לאשה" הבטיח לה הולופרנש. הוא ציווה על חייליו לאפשר לה לצאת ולבוא אל המחנה באופן חופשי.

יהודית שבה אל העיר ועידכנה את עוזיהו כי ה' הצליח את דרכה, וכי הישועה קרובה לבוא.

בלילה השלישי, הזמין הולופרנש את יהודית לסעודה אצלו באוהל. הוא ציווה לבל יכנס אליו איש. במרכז האוהל עמד שולחן עמוס לעייפה עם משקאות ומעדנים, אולם יהודית אמרה כי היא הביאה עמה מאכלים משלה והיא תאכל רק מהם.

גבינת יהודית היתה טעימה להפליא אך מלוחה מאוד. הולופרנש, שהיה זללן לא קטן, מילא את כריסו מהגבינה הטעימה. כשהצמא החל להציק לו, שתה המצביא המשולהב מיינה של יהודית, עד שתוך זמן קצר שכב שיכור כלוט.

"חזקני, אלוקי, רק הפעם!" קראה יהודית את תפילת שמשון הגיבור לפני שמוטט את הבית על הפלישתים. היא התגברה על פחדה, ניגשה אל הקיר, שם היתה תלויה חרב הולופרנש. ביד רועדת ובכחות על-אנושיים הניפה יהודית את החרב, וכרתה את ראשו של העריץ.

היא עטפה את הראש הכרות בצעיף, וכעבור רגעים אחדים יצאה מן המחנה, כפי שעשתה בלילות הקודמים, כאילו לא אירע דבר.

היא מיהרה אל העיר, והראתה לעוזיהו את ה"מצביאה" שהביאה. הוא ניסה להביע את רגשי תודתו, אך היא קטעה אותו: "אל לנו לאבד רגע" אמרה בתקיפות. "צווה מיד על אנשיך שיפתחו בהתקפה. החיילים המופתעים ירוצו אל אוהל מצביאם וימצאוהו כרות ראש, ויפוצו לכל רוח – הנצחון יהיה שלם ומלא."

התכנית הצליחה, וכך ניצלה העיר בתול בזכות אשת חיל – יהודית.

מתכוננים לפרשה תשובות לשאלות :

חלומות פרעה

יוסף נמצא בבית הכלא שנתיים לאחר שפתר את חלומות שר המשקים והאופים. שר המשקים שוחרר מבית הכלא ושכח להזכיר את יוסף. פרעה מלך מצרים חולם שני חלומות מוזרים שכשפרעה קם בבוקר הוא מחפש מישהו שיפתור את החלומות.

1. מהו 'היאור' עליו עמד פרעה בחלום? מדוע יש לפרש דווקא כך? (רש"י מא,א) הכוונה לנילוס, כיוון שבכל הארץ יש יאורים שעשויים בידי אדם, והנילוס משקה את כולם, לכן הוא 'היאור'.
2. כנגד מה השנתיים ימים שפה? (מדרש רבה מא,א) יוסף אמר לשר המשקים 'כי אם זכרתני, והזכרתני לפני פרעה' - כלומר, הוא לא סמך על ה' שיוציא אותו מבית הסהר, ולכן נענש על כל מילה מהשורש ז.ב.ר. שאמר לשר המשקים בעוד שנה של מאסר.
3. איך נקרא פרעה לכל אורך הפרשה ואיפה המקום יוצא הדופן? מה זה בא ללמד? (רבינו בחיי מא,א) פרעה נקרא רק 'פרעה' ולא 'פרעה מלך מצרים' חוץ מבפרק מ"א, פסוק מ"ו בו התמנה יוסף למשנה למלך. זה בא ללמד שפרעה היה מלך מצרים רק בסיבת יוסף, כי בלי יוסף הממלכה הייתה קורסת מבחינה כלכלית.
4. היאור הוא אלהי מצרים, כלומר, המצרים עובדים אליו. מי עוד ראה את אלהי בחלום ומה ההבדל? (מדרש רבה מא,א) גם יעקב ראה את רבש"ע בחלום. ההבדל הוא שאצל פרעה - הוא מעל האלהים שלו - זיהנה עומד על היאור, ואילו אצל יעקב - זיהנה ה' ניצב עליו - ה' מעל יעקב.
5. איזה עוד מלך גוי חלם והוצרך לאיש מבני ישראל שיפתור לו? איפה רואים ביטוי דומה אצל שני המלכים? (רש"י מא,ח) גם נבוכדנצר חלם והוצרך לדניאל לפותרו. הביטוי הדומה הוא 'ותפעם רוחו' - אצל פרעה ו'ותפתעם רוחו' אצל נבוכדנצר.
6. איך יכול להיות שמכל חרטומי מצרים וחכמיה לא היה אדם אחד שחשב על מה שחשב יוסף? הרי זה לא ממש מסובך. (רבינו בחיי מא,ח) ה' סיבב את זה כך שהם לא יחשבו על הפתרון האמיתי כדי שהפיתרון יבוא על ידי יוסף ותבוא לו גדולה על כך.
7. מה עשה יוסף לפני שהגיע לפרעה? מה ניתן ללמוד מכך? (רש"י מא,יד) יוסף התגלה והחליף בגדים, וניתן ללמוד מכך שיש לכבד כל מלכות, גם את מלכות הגוים.
8. מה היה שונה בפקודת להוציא את יוסף מהכלא? מה עוד היה כך? מצא פסוק הקשור לזה. (ספורנו מא,יד) הפקודה הייתה לעשות זאת במהירות - 'זירצהו'. כך גם הייתה יציאת מצרים, במשך שנים עם ישראל היה במצרים, וכשבאה הישועה - 'בחפזון' - שלא הספיק בצקם של אבותינו להחמיץ. 'ישועת ה' כהרף עין' או 'כי קרובה ישועתי לבוא'.

יוסף פותר את חלומות פרעה (מא, טו-לח)

לאחר שפרעה שומע על יוסף שפתר את חלומות השרים, הוא מבקש לקרוא ליוסף, פרעה מספר את חלומותיו, ויוסף ממהר לפותרם.

1. שבע זה סימן להשגחה ה'. לפי זה, מה רצה ה' להראות לפרעה בחלום? מדוע היה צריך לעשות כן דווקא לפרעה? (רבינו בחיי מא,טז) ה' רצה להראות לפרעה שהוא משגיח על העולם ואין העולם נתון בידי הטבע. היה צריך לעשות זאת דווקא לפרעה כיוון שהוא עשה את עצמו אלוה, כלומר, אמר שהוא זה שברא את העולם.
2. איך יוסף פותר את החלום לפרעה? (מא,כו) יוסף אומר ששבע הפרות ושבע השיבולים הן סמל לשבע שנים. הפרות השמנות והשיבולים השמנות הן סמל לשבע שני שבע, שלאחריהן תבואנה שבע שני רעב, שהן כנגד שבע השיבולים הדקות ושבע הפרות הרוזות.
3. מדוע יוסף מתחיל לתת לפרעה הוראות? הוא רק ביקש שיפתור לו את החלום. תונ תשובה אחת מתוך שתיים (אור החיים מא,לג)
 1. יוסף באמת דיבר רק על החלום. הוא הסביר לפרעה שה' הראה לו את החלום כדי שהוא יפקיד פקידים, ולא שנתן לו הוראות.
 2. יוסף באמת דיבר רק על החלום. בחלום הפרות הדקות בלעו את הפרות השמנות וזה רמז שפרעה צריך להפקיד פקידים ולשים אוכל במחסנים משנות השבע לשנות הרעב.
4. יוסף הפקיד פקידים על הארץ. מי עוד הפקיד פקידים על הארץ ומה ההבדל? (בעל הטורים מא,לד) גם אחשוורוש הפקיד פקידים על הארץ, אך הוא הביא נשים מכל הממלכה לארמון, והתרושש בעקבות כך מכספו, ואילו יוסף, בעזרת הפקידים, הרבה את כספו.
5. והיה האכל לפיקדון... - למה משמש פסוק זה? על מה יוסף מדבר? (רמב"ן מא,לו) יוסף ממשיך לדבר על החלום, והוא אומר שכשם שהפרות הדקות לא מתו ברעב, כך המדינה לא תמות מהרעב.

יוסף המשנה המלך (מא, לט"ג)

1. מה התפקיד של יוסף? מה ההבדל בינו לבין פרעה? (רש"י מא,לט) התפקיד של יוסף הוא להיות 'המלך בפועל' - כלומר, הוא זה שאחראי על כל פעולות המלוכה, אך הוא לא נקרא מלך. פרעה, לעומתו, לא עושה כלום, אך נקרא מלך.
2. מה משמעות נתינת טבעת המלך ליוסף? מי עוד עשה דבר דומה? (רש"י מא,מב) המשמעות היא הכרזה שיוסף הוא השני לו. מי שעוד עשה כך הוא אחשוורוש, שנתן את טבעתו להמן בן המדתא האגגי צורר היהודי.
3. לשם מה משמשת טבעת המלך? איפה עוד מצאנו אותה ובאיזה נסיבות? האם זה מתאים לפירוש? (רבינו בחיי מא,מב) טבעת המלך משמשת למינוי שרים ולהורדת שרים משרתם. מצאנו אותה גם אצל אחשוורוש, שנתן להמן רשות לעשות בעם כרצונו. זה מתאים, כי גם שם אחשוורוש ממנה את המן למשרה מסוימת.
4. יוסף מקבל שם חדש, וכינוי חדש. מהו השם שקיבל ומהו הכינוי? (מא,מג) השם שקיבל הוא 'צפנת פענח', והכינוי שקיבל הוא 'אברך'.
5. מה פירוש המילה 'אברך'? תנו שני פירושים (רש"י מא,מג) 1. אב בחכמה ורך בשנים - כלומר, מלך צעיר אך חכם. 2. אברך - מלשון ברכיים, שכולם כנועים תחתיו ונתונים למרותו.
6. מה היה יוסף כלפי פרעה? איפה זה נאמר? (רש"י מא,מג) יוסף היה אב לפרעה, וזה משמעות הכינוי 'אברך'. כלומר, היה שר לצורך המלך.
7. מה פירוש זי"צא יוסף מלפני פרעה? - וכי ממקום אחר יצא? (ספורנו מא,מו) הכוונה שהוא יצא באופן שברור שהוא בא מטעם פרעה, כלומר, כשני למלוכה.
8. האם אנשי מצרים שיתפו פעולה עם יוסף? מה הם עשו? (רש"י מא,מח) כן. אנשי כל עיר נתנו בתבואה עפר כדי שהתבואה לא תירקב. כלומר, הם האמינו לדברי יוסף.

שנות הרעב (מא, נג"ז)

1. מאיזה ארצות הגיעו למצרים לקנות אוכל? מדוע דווקא ארצות אלו? (רמב"ן מא,נד) מפיניקיא, מערביא ומפלשטיני, שהיו ארצות קרובות למצרים, כי אם היה רעב בארצות רחוקות, הם לא היו מגיעים למצרים כי עד שהיו מגיעים הם היו מתים מהדרך הארוכה.
2. לאן הלכו אנשי מצרים ומדוע? מה ניתן ללמוד מכך? (רבינו בחיי מא,נד) אנשי מצרים הלכו אל פרעה, כי חשבו שיש בידו היכולת להביא להם אוכל. פרעה אמר להם שילכו ליוסף, כי אין בידו כח לעשות כן. ניתן ללמוד מכך שעל אף שיוסף היה השליט בפועל, הוא לא סיפר זאת לעם ולקח את כל הגדולה לעצמו, למרות שלא עשה כלום.
3. מדוע רעבה כל ארץ מצרים? הרי הם אספו אוכל! (רש"י מא,נה) האוכל שלהם הרקיב.
4. מדוע הרעב נהיה חזק יותר דווקא לאחר שפתח יוסף את האוצרות? (רבינו בחיי מא,נו) הייתה פורענות חמורה, שלמרות שהיה אוכל והם אכלו, הם לא שבעו.

המפגש בין יוסף לאחיו (מב, א"כד)

- גם בארץ כנען, מקום מושבם של יעקב ובניו, שורר רעב כבד. יעקב שומע שבמצרים מוכרים אוכל ואומר לבניו לרדת מצרימה.
1. וירא יעקב... הנה שמעתי - יש כאן לכאורה סתירה. האם יעקב ראה או שמע? (רש"י מב,א) יעקב ראה שיש משהו במצרים ששייך לו, שיש משהו שהוא צריך להביא ממצרים, אך לא ראה שזה יוסף, אלא רק שיש שם משהו.
 2. מהן שתי ההוראות שנתן יעקב לבניו בירידה למצרים ומה סיבת כל אחת מהן? (ילקוט שמעוני מב,א) 1. לא להיכנס זבידכם פרנסה, כלומר, שלא יראו את הכסף כדי שלא יכעסו עליהם שלהם יש כסף ולאחרים אין. 2. שלא להיכנס בפתח אחד של העיר מפני עין הרע, שאם יראו 10 אחים גיבורים, חזקים ובריאים נכנסים בשער אחד עלולים לעורר עליהם עין הרע.
 3. ונחיה ולא נמות' - האם זה לא אותו הדבר? הסבירו לפי הפירוש השני בפירוש 'אור החיים'. (אור החיים מב,ב) ונחיה' - תביאו כמות אוכל שנוכל לאכול ברווח ולחיות, ואם לא תהיה כזו כמות, אז לפחות שלא נמות'.
 4. מה השתנה בשבטים מאז מכירת יוסף? (רש"י מב,ג) 1. כתוב זירדו אחי יוסף' - ולא בני יעקב. וזה מלמד שהם ירדו למצרים עם אחווה ליוסף וחזרו בתשובה על מכירתו.
 5. חלומות יוסף מתחילים להתקיים. איזה חלום מבין השניים מתקיים ראשון? (רמב"ן מב,ג) החלום הראשון, בו האחים אספו אלומות בשדה. בנימין לא נכלל בכך כי הוא היה עוד צעיר, וגם פה יורדים כל האחים (יוסף כבר במצרים) מלבד בנימין.

6. מי מבני יעקב ירד למצרים? מי לא ירד? ומדוע? (מב,גד) ראובן, שמעון, לוי, יהודה, יששכר, זבולון, דן, נפתלי, גד ואשר . בנימין לא ירד למצרים . יעקב פחד שיקרה לו משהו.
7. יוסף טוען שאחיו הם מרגלים כיוון שנכנסו בעשרה שערים. מדוע באמת הם עשו זאת?(רש"י מב,ה) כולם היו נאים וכולם היו גיבורים, ואם הם היו נכנסים בשער אחד, זה היה מעורר עליהם עין הרע. כך ציווה להם אביהם.
8. מה פירוש זיתנכר אליהם? תן שני פירושים(רמב"ן מב,ז)
 1. נהיה נכרי, כלומר, שינה את מראהו החיצוני כך שהם לא יכירו אותו.
 2. התנכר להם בדבריו, כלומר, דיבר איתם בצורה קשה.
9. מדוע רצה יוסף שאחיו יביאו את בנימין?(רמב"ן מב,ח) כי רצה לקיים את החלום בו 11 אחיו משתחווים לו, ובנימין בכללם.
10. יוסף טוען בפני אחיו שהם מרגלים. איך זה קשור למרגלים מהמדבר ששלח משה?(בעל הטורים מב,ט) יוסף אומר שהם מרגלים. כלומר, לא הוא. ואכן מזרעו הוא יהושע, שלא השתתף בעצת המרגלים. גם יהודה אומר 'לא היו עבדיך מרגלים', ומזרעו יצא כלב, שלא השתתף בעצת המרגלים.
11. על מה ביסס יוסף את טענתו כלפי אחיו 'מרגלים אתם'? תן שני ביסוסים(רש"י מב,ט) 1. הם נכנסו כל אחד בשער אחר. 2. הם אנשים מכובדים, ואנשים כאלה בדרך כלל לא באים לקחת את האוכל שלהם בעצמם אלא שולחים את עבדיהם. 3. הם היו הראשונים שבאו מארץ כנען.
12. יוסף מכניס את האחים לכלא לשלושה ימים עד אשר יחליטו מה לעשות. ביום השלישי משנה את התוכנית ואומר להם כי אח אחד יישאר בכלא, והשאר ילכו בחזרה עם אוכל. מה אמר להם יוסף לעשות כדי שיאמין להם שהם לא מרגלים? (מב, כ) יביאו את בנימין
13. על מה מצטערים האחים פה? (מב,כא) שלא ראו 'צרת נפשו בהתחננו אלינו'
14. יש מחלוקת מי מכר את יוסף: רש"י סובר שהאחים עצמם מכרו את יוסף ואילו רש"י סובר שהמדיינים מכרו אותו. את איזו דעה מחזק פסוק כ"א ומדוע?(רבינו בחיי מב,כא) פסוק כ"א מחזק את דעת רש"י, כיוון שהם לא אומרים שהם אשמים על כך שהם מכרו את אחיהם, אלא על כך שהם לא ראו 'צרת נפשו בהתחננו אלינו', כשהם השליכו אותו לבור.
15. בני יעקב היו צדיקים. איך זה מתבטא בפסוק כ"א?(רבינו בחיי מב,כא) כשהצדיקים חוטאים, הם מודים בדבר ומצדיקים עליהם את הדין, כלומר, מקבלים את הדין ואומרים שזה היה 'מגיע להם', אך כשהרשעים חוטאים הם אומרים שחטאם הוא לא חטא.
16. מדוע אחי יוסף חשבו שלא יבינו את דבריהם? (רש"י מב,כג) הם דיברו בעברית וחשבו שיוסף לא מכיר את השפה
17. מי היה 'המליץ בינותם'? (רש"י מב,כג) מנשה
18. ראובן מתרעם על אחיו ואומר להם שהם היו צריכים להקשיב לו כשהוא אמר להם לא לעשות לו כלום. בינתיים, האחים לא שמים לב לכך שיוסף שומע את כל מה שנאמר. מה יוסף עושה כשמע זאת?(מב,כד) בוכה

אחי יוסף חוזרים לארץ כנען

האחים חוזרים לארץ כנען ובדרך מגלים שלא הכל כשורה.

1. מי זה 'האחד'? מדוע הוא נקרא כך?(רש"י מב,כז) הכוונה ללוי, והוא נקרא כך כיוון שהוא שמעון היו זוג, כלומר, היו 'חברים טובים'. עכשיו, כשנלקח שמעון לבית הסהר, לוי נשאר יחיד.
2. האחים ראו שכספם הושב. ממה הם פחדו?(מב,כז) הם פחדו שיגידו שהם גנבו את הכסף. כלומר, כשהם הוכנסו לבית הסהר נלקח מהם כספם. עכשיו, מישהו שם את הכסף שלהם אצלם בלי ידיעתם כי רצה להכניס אותם לכלא או להרוג אותם ח"ו, ועשה את זה כדי להעליל עליהם איזו עלילה להכניסם לכלא.
3. מה הפירוש 'מה זאת עשה ה' לנו' (רש"י מב,כח) להביאנו לידי עלילה זו שלא הושב אלא להתעולל עלינו . ניסו להבין מדוע ה' הביא אליהם את הצרה
4. 'ויבאו... את כל הקורות אתם לאמרי' - מה מסתתר מאחורי מילים אלו?(ילקוט שמעוני מב,כט) שהדברים שהם סיפרו ליעקב אביהם היו קשים עליהם מבחינה נפשית כאילו היו קורות מונחות עליהן.
5. מדוע יעקב הסכים לבניו דווקא אחרי דברי יהודה ולא אחרי דברי ראובן? (רמב"ן מב,לח)
 1. ראובן פשע באביו, במעשה בלחה שבפרק ל"ה, ואילו יהודה היה המנהיג של אחיו והיה גיבור.
 2. ראובן דיבר מיד כשבאו ואילו יהודה חיכה עד למצב של חוסר כל אוכל בבית.
 3. הוא אמר לו שאם בנימין ילך עמם הוא ספק יתפס ספק לא, אך אם הוא לא ילך הם בטוח ימותו, לכן עדיף ללכת על פי הודאי ולא על פי הספק.
6. מה עשו השבטים כדי לשכנע את יעקב לתת להם רשות לקחת את בנימין?(רש"י מב,ג) הם חיכו עד שהאוכל יגמר, ואז, מהמצוקה יעקב יהיה חייב לתת להם רשות לקחת את בנימין.
7. ונחיה ולא נמות' - מה מסתתר מאחורי אמירה זו?(רש"י מב,ח) מה שמסתתר זה שבעקבות ירידה זו למצרים, יעקב שמע על כך שיוסף חי ואז נאמר 'ותחי רוח יעקב אביהם'.

8. לאורך כל הדרך מתנצנצת רוח הקודש בדברי יעקב ובניו. תנו שתי דוגמאות לכך. (רש"י מג,ח).
 1. יעקב אומר 'ושלח לכם את אחיכם אחר' - ורוח הקודש מתכוונת גם ליוסף, נוסף על שמעון ועל בנימין.
 2. יהודה אומר 'ונחיה ולא נמות' - ורוח הקודש מתכוונת שיתחי רוח יעקב אביהם, כשיבוא ליוסף וימצא שהוא חי.
 3. האחים אומרים 'כולנו בני איש אחד נחנו' - ורוח הקודש מתכוונת שגם מי שהם מדברים איתו, כלומר, יוסף, נכלל בזה.
9. יעקב נתן לבניו חמש עצות לפני הירידה בחזרה למצרים. מהם? (רבינו בחיי מג,י).
 1. הורידו לאיש, כלומר, למושל מצרים (הלא הוא יוסף), מנחה.
 2. קחו כסף משנה, כלומר, פי שניים ממה שלקחתם בתחילה.
 3. את הכסף ששמו לכם בשקים - החזירו, אולי זה היה בטעות.
 4. קחו את בנימין.
 5. יעקב התפלל עליהם.
10. מה זה 'זמרת הארץ'? מדוע זה נקרא כך? (רש"י מג,יא) המשובח שבארץ. הוא נקרא כך על שם הזימרה שמזמרים עליו כשהוא בא. כלומר, על השמחה שיש בבוא פרי משובח לעולם.
11. מדוע 'מעט צרי', 'ומעט דבש' - מדוע לא הרבה? (ספורנו מג,יא) מכיוון שהם מובילים מנחה לאיש שלא חסר לו כלל כסף ורכוש - אז מביאים מנחה בה יש דברים נבחרים ומיוחדים.
12. מהו 'כסף משנה'? לשם מה בני יעקב צריכים אותו? (רש"י מג,יב) כסף משנה, הכוונה, פי שניים מהכסף שיש להם עכשיו. הם היו צריכים את זה שאולי האוכל התייקר.
13. ואל שדי' - מדוע משתמש יעקב דווקא בשם זה? הסבר לפי הדרש (רש"י מג,יד) שדי' - שאמר לעולם די, כלומר, שסיים את בריאת העולם, יאמר די לצרותי: צרת לבן, צרת עשו, צרת רחל, צרת דינה, צרת יוסף, צרת שמעון, צרת בנימין.
14. כי לזולת התמהננו' - ומה עשו עד שיעקב ביקש מהם ללכת שוב? מה ניתן ללמוד מכך? (רבינו בחיי מג,י) בני יעקב כיבדו את אביהם, ומשאמר שהוא לא מוכן לתת את בנימין, שוב לא הטיחו בפניו דברים אלא חיכו שהוא יאמר. ניתן ללמוד מכך על מצוות כיבוד הורים הגדולה שנהגו בני יעקב באביהם.

המפגש בין יוסף לבנימין (מג, טז-לד)

1. האחים הגיעו למצרים ועמדו לפני יוסף. יוסף רואה את בנימין. מה מצווה יוסף את עבדיו? (מג, טז) להביאם אל ביתו לארוחת צהריים
2. איפה דיברו בני יעקב עם האיש שאחראי על בית יוסף? מה ניתן ללמוד מכך? (רשב"ם מג,יח) הם דיברו איתו בפתח הבית, לפני שהם נכנסו. ניתן ללמוד מכך שהם מאוד נזהרו לשמור על עצמם ועל בנימין.
3. ולקחת אותנו לעבדים ואת חמורינו' - מה אכפת להם עכשיו מהחמורים? האם לא צריך לדאוג קודם לחירות של האדם, לפני שדואגים לחירות של החמור? (רבינו בחיי מג,יח) הם דואגים לחמורים כיוון שבמדבר, החמור הוא חיי האדם, כי האדם לא יכול ללכת על רגליו לאורך כל המדבר.
4. איזה טיעון הלכתי אמר האיש שעל בית יוסף לבני יעקב? (אור החיים מג,כג) הוא אמר להם שמישהו כנראה טמן את הכסף שלו בשקים שלהם והתייאש. כמו כן, הם היו עדיין בני נח, ובני נח לא מצווים בכלל על מצוות השבת אבידה.
5. מדוע היו צריכים אחי יוסף להכין את המנחה? (רשב"ם מג,כה) כיוון שבדרך היא הטלטלה ואולי נמעה קצת, לכן כאן סידרו אותה כמו שהביאו.
6. שאלת יוסף את האחים 'השלום אביכם הזקן... העודנו חי' - לכאורה לא מסודרת. קודם צריך לשאול אם האדם חי, ואז לשאול מה שלומו. אלא... (אור החיים מג,כו) יוסף, באומרו 'העודנו חי' לא התכוון לשאול האם יעקב עוד חי אלא האם כוחו נשמר, לכן זה בא אחרי שאילת השלום לו.
7. 'ה' יחנך בני' - מדוע דווקא בנימין זקוק לכך? תנו שתי תשובות. (ספורנו מג,כט) 1. ספורנו - אתה יחיד לאמך, לכן אתה צריך הרבה חן בעיני אחיך כדי שיקרבו אותך. 2. רש"י - יעקב אמר לעשו על 11 ילדיו 'הילדים אשר חנן אלהים את עבדך, ובנימין לא היה אז, לכן היה צריך חנינה כמו כל אחיו.
8. בנימין היה קשור ליוסף יותר משאר אחיו, וזה התבטא גם בשמות בניו. תן 4 שמות בהם זה התבטא. (רש"י מג,ל) 1. בלע - שיוסף נבלע בין האומות. 2. בכר - שהיה בכור מאמו. 3. אשבל - ששבאו אל-ל. 4. גרא - ש'התגיייר באכסניא'. 5. נעמן - שהיה נעים ביותר. 6. אחי - שהיה אחיו. 7. ראש - היה ראשי. 8. מפים - למד תורה מפי אבי. 9. חפים - שלא ראיתי את חופתו והוא לא ראה את חופתי. 10. ארד - שירד לבין האומות.
9. מדוע יוסף רצה לבכות? הסבר (רש"י מג,ל) כי נכמרו רחמיו אל אחיו. המדרש מספר שהוא שאל את בנימין אם יש לו אח, ובנימין אמר לו שהיה לו אח והוא מאוד מתגעגע אליו, וכל בניו נקראו על שם אחיו האבוד.
10. מדוע המצרים לא אכלו עם העברים, כלומר, עם בני יעקב? (רש"י מג,לב) כיוון שמצרים עובדים לצאן (אחד מאילולי מצרים הוא בדמות של צאן), והעברים אוכלים את הצאן.

11. על מה תמהו אחי יוסף? מה הגדיל עוד יותר את תמיהתם? (רשב"ם מג, לג) הם תמהו על כך שיוסף יודע את סדר האחים לפי הגיל. מה שעוד הגדיל את תמיהתם הוא העובדה שזה לא ניכר כלפי חוץ - כולם נולדו תוך 7 שנים, כך שההבדל הגדול ביותר שהיה הוא הבדל של 7 שנים וזה לא תמיד מאוד ניכר.
12. מה רצה יוסף לעשות כשנתן לבנימין יותר ממה שנתן לכולם? (ספורנו מג, טז) יוסף רצה לראות אם הם יקנאו בו כמו שהם קינאו ביוסף - ואז זה אומר שהם לא חזרו בתשובה על חטאם במכירתו, או שמא הם לא יקנאו - ואז זה אומר שאין הם מעוניינים לפגוע באחיהם והם חזרו בתשובה שלימה על מכירת יוסף.

13. מאיפה ניתן ללמוד שמפגש יוסף עם אחיו קרוב? (רש"י מג, לד) אחי יוסף לא שתו יין מיום מכירת יוסף מפני האבל, ופה הם שתו עם יוסף יין. זה רמז אלהי לכך שהם עתידים לסיים את התאבלותם כי יוסף עתיד להתגלות בפניהם

גביע יוסף באמתחת בנימין (מד, א"ד)

1. מי היה האיש אשר על ביתו של יוסף? מה זה יכול להסביר? (מדרש תנחומא מד, א) הכוונה למנשה, בנו הבכור של יוסף. זה יכול להסביר איך יכול להיות שאיש מצרי מזכיר שם שמיים על פיו, בפסוק כ"ג - 'אלהיכם ואלהי אביכם נתן לכם וגו'. לפי זה, זה מסתדר, כי מדובר במנשה בן יוסף.
2. יוסף במעשה הגביע התכוון לשלושה דברים. מנו שניים מהם. (אור החיים מד, א)
 1. יוסף רצה לגרום לכך שעוון הגניבה שגנבו אותו (כלומר, מנעו ממנו חופש והכריחו אותו להיות עבד) יתכפר להם על ידי כך שהוא יטיח בהם שהם גנבים.
 2. יוסף רצה לראות האם הם חזרו בתשובה מהשנאה לאח הקטן ומהשנאה לכאורה לבני רחל, ורצה לראות האם ימסרו נפשם על בנימין.
 3. יוסף המשיך ברמזים שרמז להם כבר לפני כן (בסידור הישיבה באוכל כסדר הלידה, למשל) שהוא יודע את מעשיהם ומכיר אותם, ועל ידי כך הם יבינו שהוא אחיהם.
3. מדוע השקים של אחי יוסף היו אצלו? מדוע הם לא ידעו מה מכניסים להם לשקים? (רבינו בחיי מד, א) כיוון שהיו הרבה אנשים שבאו לקנות אוכל ממצרים, לא נתן יוסף רשות לכל אחד לקחת כפי תאוותו, אלא כל אחד נתן את שקו והוא נתן כמה שהיה יכול לתת.
4. ויהי כאשר הבוקר מגיע ואחי יוסף חוזרים אל ארצם. בעודם בקושי מספיקים לצאת מהעיר, יוסף מצווה לרדוף אחריהם. בטענה שהם גנבו מביתו את הגביע. שליח יוסף דיבר בצורה שגרמה להגדיל את חטאם כביכול. ציין שני מאפיינים כאלה בדבריו. (רמב"ן מד, ה) 1. הוא לא הזכיר את הגביע בפירוש, אלא אמר 'הלא זה אשר ישתה אדני בו', כלומר, כאילו הם יודעים במה מדובר. 2. הוא אמר להם 'אשר ישתה בו אדני', כלומר, זה לא סתם גביע מבית המלך אלא הגביע המיוחד של המלך, שבו הוא שותה כל יום.
5. בפסוק 'יש לכאורה סתירה: מצד אחד 'כדבריהם כן הוא', כלומר, אני מסכים איתכם, אך מיד לאחר מכן הוא אומר דבר אחר. הסבר (רבינו בחיי מד, ט) הכוונה היא כך: אמנם זה הדין, שמי שימצא אצלו הגביע ימות ושאר האחים יהיו עבדים, אך אני אנהג עמכם לפני משורת הדין.
6. אחי יוסף היו מוכנים להילחם ורק להשאיר את בנימין בחיים ולהחזיר אותו לאביו. הוכח. (רש"י מד, יג) הכתוב אומר 'וישבו העירה' - והרי יוסף, שהיה המשנה למלך, בוודאי ישב בעיר חשובה וגדולה, שמסביבה עוד ערים (מטרופולין) - ומדוע קורא לה הכתוב 'עיר' בלבד? אלא, שמבחינת אחי יוסף, לעניין מלחמה זה היה בשבילם כמו עיר שאפשר להילחם עמה בקלות.
7. מה הכוונה במילים 'הא-להים מצא את עוון עבדיך'? (רבינו בחיי מד, טז) הכוונה היא: למרות שאיננו חייבים בעונש על חטאנו כאן, אנו חייבים את זה ממקום אחר, כלומר, מחטא אחר שחטאנו.